

tis, quæ cedunt in damnum commune, non obligare correctionem fraternam; sed statim denuncianda esse respectivo Prælato. *Primo*, quia extremis morbis extrema remedia sunt adhibenda. *Secundo*, quia talis peccans non est in te, ut dictum est de peccato publico, sed in bonum commune, quod cuilibet particulari damno præferendum est. *Tertio*, quia circa similia crimina vix spes emendationis concipi potest: ergo immediate Superiori denuncianda sunt. Quod quidem de hæresi, & de omnibus delictis, etiam occultis, quæ suspicionem hæresis generant, præcipue tenet ex decreto sanctæ Inquisitionis, & Alex. VII.

202. Inq. 5. An si religiosus committeret peccatum carnale, cederet contra bonum commune religionis, ac proinde Prælato immediate denunciaudus esset? R. lapsum carnis exteriorem in religionis non esse absolute, & per se contra bonum commune religionis; posse tamen aliquando esse per accidens. Explicatur, & probatur assertio: Peccatum carnis in religioso, qui appetitu impellente, & occasione non quæsit, sed casualiter oblata, semel cecidit, cum alias bene moratus, & cautus sit, non est censendum aliorum infectivum, nec contra bonum commune religionis, ideoque secreto corrigi debet: quia valde probabilis spes emendationis concipi potest de viro aliquoquin circumspecto, qui potius ex fragilitate, & occasione impulsu, quam ex electione, & consuetudine labitur, ergo jus habet, ut secreta corrigatur.

203. Verum dictum peccatum in religioso parum cauto, & circumspecto, qui ex condito, electione, & occasione quæsit labitur, præcipue, si eorum sit, qui vagationibus superfluis, mulierum allocutionibus, munusculis, & epistolis recipiendis, aut mittendis sunt assueti, censendum est infectivum aliorum, & contra bonum commune religionis, proindeque immediate Prælato denunciandum: quia de similibus spes veræ emendationis concipi nequit, neque præsumi valet ex mera infirmitate peccasse, sed ex malitia, aut consuetudine. Utrumque est de mente D. Thom. in 4. dist. 19. q. 2. a. 3. ad 2. Ubi loquens de spe emen-

dationis dicit: *Hæc concipi potest, quando peccatur ex infirmitate, & occasione oblata labitur in carnis delictum: securus vero quando ex electione, & consuetudine delinquitur.*

CAPUT III.

De vitiis caritati oppositis.

AGimus in hoc capite de vitiis oppositis caritati, & in sequenti de scandalo, quod præ aliis ad intentum morale spectat, prævia luce D. Thom. qui de illis luculenter disserit 2. 2. q. 34. usque ad 44.

PUNCTUM I.

De odio Dei, & proximi.

204. Inq. 1. Quot sint vitia caritati opposita? R. sunt decem, nempe odium Dei, & proximi, accidia, seu acedia, invidia, discordia, contentio, schisma, bellum, rixa, seditio, & scandalum.

205. Inq. 2. Quid, & quotuplex sit odium Dei? R. Odium Dei est duplex, aliud generale, aliud formale. Odium generale, seu materiale adest in omni peccato, ut supra diximus. Odium Dei formale est aversio a Deo, qua voluntas illum detestatur, in quantum peccata prohibet, pœnasque infligit. Nam licet Deus in se inspectus sit summe bonus, & nequeat odio haberi: tamen ut apprehenditur causa effectuum pravæ voluntati repugnantium, vitia prohibendo, & pœnas condignas infligendo, hac consideratione apprehenditur infestis iniquis, a quibus proinde odio haberi potest. Hoc odium formale est etiam duplex, nempe abominationis, & inimicitie. Primum est, optare Deum non esse: secundum autem, optare Deo aliquid malum, est peccatum omnium gravissimum, & insuper dicitur peccatum in Spiritum Sanctum, quia ex certa malitia, & electione tendit contra divinam bonitatem. Unde solum ex defectu deliberationis potest esse veniale.

206. Inq. 3. Quid sit odium formale proximi? R. Est formalis malevolentia, qua expresse proximo malum exoptamus. Datur etiam odium generale proximi, quod

quod consistit, & reperitur in qualibet injuria, seu injustitia irrogata proximo, ut in furto, rapina, usura, & aliis peccatis in proximum, quæ absque ejus odio possunt committi. Non tamen constituit diversum peccatum, sicut odium formale, sed est transcendens in hujusmodi injuriis. Ipsum autem odium formale proximi potest esse, vel abominationis contra personam, & naturam ejus, vel inimicitie contra bona illius. Ex genere suo est peccatum mortale, quia directe opponitur caritati proximi. Pluries autem est veniale, tam ex defectu deliberationis, quam ex parvitate materiæ, ut dum quis proximo exiguum malum exoptat. Aliquando licitum est optare proximo malum corporale ob majus bonum spirituale ipsius, vel ob alia motiva. Odium proximi distinguitur specificè ab odio Dei, quia hoc directe offendit bonitatem divinam, illud vero bonitatem creatam: quod sufficit ad refundendam in talia peccata distinctionem specificam, imo & genericam, cum habeant objecta etiam genere diversa.

207. Objic. Actus, quo diligimus proximum, non differt specie ab actu, quo diligimus Deum: ergo similiter dicendum est de actu, quo odio habemus proximum, & Deum. R. neg. conseq. disparitas consistit in eo, quod respectu dilectionis proximi bonitas divina est motivum formale, & ratio intrinseca; respectu odii proximi ratio intrinseca, & motivum formale est malum proximi, quod per se optatur a prava alterius voluntate. Verum est, quod si odium proximi procederet ex odio Dei, esset ejusdem speciei, sed hoc odium potius est Dæmonium, quam hominum.

208. Inq. 4. An odia in proximum distinguantur specificè juxta diversitatem malorum, quæ exoptantur? R. quod licet omnia odia conveniant in ratione communi odii, desideria, quæ proveniunt ex odio, distinguuntur juxta diversitatem specificam moralem malorum, quæ desiderantur; quia actus voluntatis sumunt suam speciem ab objectis, ergo distinguuntur juxta eorum diversitatem: ergo desideria terminata ad objecta speciei diversa specie distinguuntur. *Confirmatur*: quia velle, & facere aliquid in

moralibus sunt ejusdem speciei, ergo sicut ex odio faciens rapinam, vel homicidium diversa specie peccata committit, ita ex odio desiderans illa.

209. Nec valet recursus ad differentiam desiderii simplicis, & efficacis: quia complacentia de homicidio ad speciem homicidii pertinet, sicut complacentia alienæ conjugis ad speciem adulterii, quamvis desideria efficacis non sint: non alia ratione, nisi quia actus interni sunt ejusdem speciei, ac externi, eodemque præcepto, quo isti prohibentur, vetantur illi.

210. Objic. 1. Omnia nocumenta proximo irrogata conveniunt in ratione communi mali, quod est deformali ad odium, sicut omnia beneficia in ratione communi beneficentiæ, sed non dantur beneficentiæ specie diversæ, ergo nec odia. R. ex D. Thom. 2. 2. q. 31. art. 4. ad 2. *Quod sicut omnia beneficia proximi exhibita in quantum considerantur sub communi ratione boni, reducantur ad amorem, ita omnia nocumenta, in quantum considerantur secundum rationem mali, reducantur ad odium. Prout autem considerantur secundum aliquas rationes speciales, vel boni, vel mali, reducantur ad aliquas virtutes, vel vitia.* Igitur licet desiderans proximo malum in communi, vel omne malum, committat solum peccatum odii: desiderans tamen ex odio malum particulare mortis, rapinæ, aut furti, duplex committit peccatum, nempe odii, & injustitiæ. Quod verum est, etiam si ad prædicta desiderium tantum simplex terminetur.

211. Objic. 2. Omnes invidiæ sunt ejusdem speciei, ergo similiter odia. R. quod invidia est mater legitima odii, & odium primogenitum invidiæ, licet plerumque ex aliis capitibus proveniat, ut ab ira, & veritate; ideoque idem dicimus de invidia, ac de odio. Itaque omnis invidia de bono proximi est ejusdem speciei, sicut omne odium terminatum ad malum proximi in communi. Verum invidia de bono particulari diversificatur juxta distinctionem specificam moralem bonorum, de quibus prava voluntas tristatur. Si autem invidia sit de bono spirituali proximi, ut a Deo collato, est apud omnes distinctæ speciei ab

invidia de bonis naturalibus ejus.

212. Unde ad praxim scias, quod desiderans proximo aliquid malum particulare ex odio, inquinatur peccato odii, & peccato speciei mali desiderati: ut si quis desideret proximo furtum, infamiam, aut mortem, sive per se, sive per alium inferenda, in tali desiderio datur peccatum odii, & peccatum iniustitiæ, & a fortiori, si reipsa prædicta inferantur ex odio. Proindeque non sufficit dicere in confessione: odio habui proximum, sed explicari debent desideria sive simplicia, sive efficacia malorum ex odio concepta. Nec similiter sufficit fateri desideria, aut nocumenta proximo irrogata, sed explicandum est, an proveniant ex odio. Hæc est, vel debet esse mens, & sententia communis Theologorum, licet aliquatenus discrepent in modo loquendi. Videantur Cajetanus in 2. 2. quæst. 34. art. 6. in fin. & M. Prad. 99. moral. cap. 15. quæst. 1. n. 30.

213. Advertas etiam, odia in parentes, & alios ascendentes, in Prælatos ecclesiasticos, magistros, benefactores insignes, aut in fratres distingui specificè ab odio proximi, ita ut in confessione explicari debeant, propter specialem circumstantiam amoris, & pietatis ipsis debiti. Idem est de parentibus, & aliis ascendentibus respectu filiorum, & nepotum, & conjugum inter se, & de Prælati respectu subditorum, propter eandem rationem specialis amoris, & pietatis.

PUNCTUM II.

De discordia, contentione, & schismate.

214. De acedia, & invidia egimus exponentes hæc duo vitia inter cætera capitalia. Unde ad reliqua contra caritatem explicanda progredimur.

Discordia est cordium divisio, & dissensio voluntatum a bono divino, & proximi, in quo debent consentire. Distinguitur a rixa, quia ista consistit in exteriori opere, & supponit illam in corde, & voluntate, eorumque disjunctione. Est filia inanis gloriæ, & peccatum mortale ex genere suo: quia opponitur ca-

ritati, & concordia, quæ est unio cordium, seu voluntatum. Potest esse veniale ex parvitate materiæ, vel ex defectu deliberationis.

215. Contentio est concertatio verborum inordinata ad impugnandam veritatem. Vel impugnatio veritatis cum confidentia clamoris. Est etiam inanis gloriæ filia, & peccatum grave ex genere: ut si quis veritatem agnoscens, eam impugnet contra justitiam, vel sanam doctrinam, sicut fecit Lutherus. Si autem falsam quis impugnet debito acrimonia modo, vel veram disputationis gratia, erit laudabile; vel ad summum peccatum veniale, si excedat in modo, & absit contumelia, aut gravis confusio proximi. Semper tamen cavendum est in disputationibus, sive voce, sive scripto, nequis utatur stylo nimis acri, quo proximum pudore afficere valeat, aut audientes, vel legentes perturbet, & offendat: plerumque scripta plus lædunt, quam voces: hæc cito transeunt, illa diu permanent, & de manu in manum universum orbem transvolant.

216. Verum quidam Neothericus, forte ad sui styli nimiam acrimoniam excusandam, dicit, cum vivis mite esse loquendum, cum defunctis non ita: verbis blande, scriptis acriter esse discipulandum. Addit, indulgens genio: scripta pipere, & sale condi debere. Tædæ quippe lectorem frigida lectio, acuit vero ejusdem palatum scriptum sale conditum. Sed dicat nobis Neothericus, ubinam in doctrina mirabili D. Thomæ hujusmodi piperis condimentum? Nusquam sane. Etiam contra infideles, & hæreticos mitissime loquitur. Omnia ejus scripta caritatem redolent, mansuetudinem respirant, prudentiam præferunt, nativa majestate refulgent. Frigida ne ob hæc est ejus lectio? Minime. Non frigida, sed Angelica est ejus doctrina. Discamus omnes a communi magistro, & neminem pœnitebit. Tædæ quippe prudentem lectorem contumeliosa lectio; ejus vero palatum acuit scriptum modestiæ, veritatis, ac validæ rationis sale conditum. Tract. 7. n. 162. Vid. Bullam Bened. XIV. quæ incipit. *Solicita*.

217. Schisma est ab unitate Ecclesiæ voluntaria separatio. Est peccatum mortale.

PUNCTUM III.

De bello.

tale gravissimum: quia scindit unitatem Ecclesiæ, quam caritas constituit. Unde non admittit parvitate materiæ. Omnis hæreticus est schismaticus, quia per hæresim separatur ab unitate Ecclesiæ: schismaticus vero potest metaphisice inveniri sine assensu contra fidem, si alias credat omnes veritates fidei, & solum habeat voluntatem separandi se a capite, vel unitate Ecclesiæ. Tamen moraliter schismatici semper habent aliquam hæresim conjunctam, ut merito ab Ecclesiâ recessisse sibi videantur. Ita D. Tho. 2. 2. q. 39. a. 1. ad 3.

218. Septem pœnæ ab Ecclesiâ impositæ sunt contra schismaticos. 1. Excommunicatio major ipso facto incurrenda. 2. Privatio exercitii ordinis, & jurisdictionis. 3. Inhabilitas ad beneficia in posterum habenda. 4. Sensus ordinis ab schismaticis scienter recepti. 5. Irritatio beneficiorum ab ipsis collatorum. 6. Suspensio vehemens hæresis. 7. Subjectio eorum Judici ecclesiastico, ut eos puniat carcere, vel tirremibus, aut alia digna pœna.

219. Inq. An quando in Ecclesiâ plures summi Pontifices insurgunt, omnes sint schismatici? Et quid tunc fideles facere debeant? R. quod si contra certum Pontificem alii Pontifices postea insurgunt, isti, & eorum sequaces sunt schismatici; si autem nullus sit certo Pontifex rite electus, ita ut de omnibus æqualiter dubitetur, omnes tenentur cedere, & conari ad unius veram electionem; quod si hoc renuant, omnes erunt vere, & realiter schismatici, Deoque reddent rationem suæ pertinaciæ, & damni inde Ecclesiæ provenientis. Tunc vero fideles nulli eorum debent, nec possunt obedire, ne exponantur periculo errandi; sed credere se esse membra Ecclesiæ, cujus caput principale est Dominus Jesus Christus, ut accidit, cum mortuo vero Pontifice, disponitur electio successoris, & appellatur interregnum, vel *sedes vacans*.

220. Summus Pontifex etiam rite electus potest esse schismaticus; si incidet in aliquam hæresim, vel nollet communicare cum Ecclesiâ, aut protegeret aliquod schisma contra veram ejus unitatem.

Tom. I.

221. Bellum juxta aliquos dicitur a Bello, Assiriorum Rege, *Patre Nini*, qui primus ferreum gladium produxit: cum antea homines se percuterent, non armis, sed pugnis, unde & *pugna* nomen accepit. Alii sentiunt, bellum sumere ethimologiam a bellus: eo quod belluarum sit mutuo se laniare. Undecumque vero dicatur, bellum est *dissidium quoddam inter Principes ad pugnam ordinatum, multitudine armata*. Tres conditiones requiruntur ab bellum, nempe *authoritas Principis, causa justa, relictæ bellantium intentio*, sub qua conditione comprehenditur, quod non fiat nimia crudelitate, sævitiâ, devastatione, aut religionis irreverentia. Cum his circumstantiis bellum esse licitum, & aliquando etiam obligatorium tenet communis sententia contra Tertullianum, Manichæos, & alios hæreticos. Constat enim expresse ex sacra pagina, ubi plura bella fuerunt a Deo laudata, & imperata. Et probat D. Th. 2. 2. q. 40. art. 1.

222. Solum Principes supremi, & publica perfecta, & libera possunt indicare bellum offensivum: quia est actus supremæ justitiæ viadicativæ, qui ad solos supremos Principes attinet; nisi alicubi legitima consuetudine oppositum sit introductum, & præscriptum, vel Princeps esset nimis negligens, vel urgeat necessitas, & sit difficilis recursus ad Principem. Quibus in casibus poterit etiam republica imperfecta inferre bellum offensivum. Defensivum autem pro vita, honore, aut bonis, quilibet ex propria autoritate gerere valet: quia jus naturæ dicitur, quod vim vi repellere licet cum moderamine inculpatæ tutelæ. Sic ajunt omnes; sed meo videri minus proprie, quia respectu personæ privatæ potius debet dici defensio naturalis, quam bellum.

223. Inq. 1. Quæ debeat esse justa causa belli? R. Triplicem causam belli ab omnibus admitti. 1. Est defensio propria, aut innocentiis: quia hoc jus naturale postulat. 2. Vindicare injuriam ve-

Hhh

raa,

ram, & gravem, quia offendens efficitur reus, & Princeps offensus supremus ejus iudex. 3. Recuperatio bonorum, quæ ab alio injuste possidentur. Alias causas belli non omnes approbant: ut violatio fœderis initi in rebus magni momenti. Usurpatio alienius civitatis. Rebellio subditorum. Publica contumelia in Principem; vel in subditos. Quando prebetur auxilium ad injuste contra illum præliandum, vel denegatur transitus innoxius, & necessarius per aliena dominia; sed quia communiter nocent, vel proximum periculum nocendi adest, dum armati transeunt, ideo sæpe armatis transitus licite denegatur. Alia causa est, si impediatur fidei prædicatio.

224. Inq. 2. An Princeps cum opinione probabili, quod sibi aliquod regnum pertineat, possit alteri Regi illud possidenti bellum inferre? Hæc difficultas gravissima est, ac digna omni maturitate, consideratione, & prudentia: quia ex ea pendet concordia, aut discordia inter Principes, imo salus, & felicitas Regnorum. R. 1. Cum opinione æque probabili minime licere, bellum inferre: quia in pari casu melior est conditio possidentis. Deinde bellare necessitatis est, non voluntatis; sed quando datur opinio æque probabilis, nulla necessitas urget, ergo. Denique bellum est consilium atrox, crudele præsidium, ferina concertatio, communi Regnorum bono maxime nocens, ideoque requirit summum studium, & maximam curam ad veritatem justitiæ certo cognoscendam, ergo bellum cum sola opinione æque probabili, aut etiam probabiliori est prorsus illicitum.

225. R. 2. Quod licet cum opinione utcumque probabiliori nequeat Princeps possessori bellum inferre; si tamen pretegar opinione certo, & longe undequaque probabiliori, licite potest, ad suum jus recuperandum, illi bellum indicere. Probatur prima pars: quia Princeps solum potest indicare bellum ad repellendam injuriam sibi manifeste illatam; sed quando solum habet sententiam utcumque probabilioris sui juris, possidens non illi infert injuriam manifestam, sed probabilem, ergo nequit licite bellum inferre.

226. Prob. secunda pars: quia possidens Regnum, vel Provinciam absque justo titulo tenetur restituere; sed possidens cum opinione minus probabilis in conspectu longe, certeque probabilioris opposita possidet absque justo titulo: ergo restituere tenetur pro rata probabilis tatis. Unde, si monitus non acquiescat, potest vi, & armis compelli. Quoniam in actionibus humanis non est querenda præcisè certitudo metaphisica, sed sufficit moralis, quæ de causis, & negotiis haberi potest.

227. Verum licet hæc ita sint, debent nihilominus Principes omnia media prius tentare, & adhibere, ut ab inferendo bello abstineant. Secuntur enim ex bellis plurima maxime deploranda, multorum innocentium sanguinis effusio, virginum constupratio, religionis profanatio, templorum destructio, civitatum depopulatio, agrorum devastatio, alia denique gravissima mala, quæ fieri potius, quam numerari possunt. Ob quæ merito S. Eduardus Rex Anglo-saxonum dicere solebat, *Malle se carere Regno, quod sine cæde, & sanguine obtineri non possit.* Hoc exemplum potissime imitandum sibi proponant Principes catholici, ne unquam contra alios catholicos bellum indicent: quia *inhumanum valde est Christianum cum Christiano guerram facere.* Inquit D. Thom. de *erudit. Princip. lib. 7. cap. 8.*

228. Inq. 3. Quam notitiam de justitia belli debeant habere milites, ut obedire Regi præcipienti bellum licite valeant? R. sub distinctione: vel sermo est de militibus subditis, & stipendiariis, qui esto alienigenæ, tamen stipendiis Regis tempore pacis, & belli degunt; vel de omnino extraneis, & conductis sponte inchoante bello. Primi possunt, & tenentur bellare, licet alias dubitent de justitia belli, ad ipsos enim non atinet examinare, sed obedire, quoties non eis certo constat de injustitia belli.

229. Secundi vero nequeunt militare, nisi prius certiores fiant saltem moraliter de belli justitia: quia cum ultronei se offerant, non sunt meri executores, sicut subditi, sed ferentes belli sententiam. Et idem est de militibus superioris ordinis, ac de omnibus, qui admittuntur

tur ad consilia, & ut causa principales se habent: proindeque accurate examinare debent justitiam belli: & in dubio abstinere; alias gravissime peccant, se, & alios expotendo periculo inferendi injuriam, & damna recensita utriusque regni. Milites autem catholici preliari debent, sicut olim incliti Machabæi, *qui manus quidem pugnant, sed Dominum cordibus orantes, prostraverunt superbum Nicanorem, ejusque audacem exercitum.* 2. Machab. 15.

PUNCTUM IV.

Quibus, & quando liceat bellare?

230. Inq. 1. An liceat clericis, & religiosis propriis manibus in bello justo pugnare? R. Prohibitum esse in jure clericis in sacris constitutis, & religiosis, etiam laicis, propriis manibus bellare. Rationem hujus prohibitionis tradit D. Thom. 2. 2. q. 40. art. 2. quia religiosi, & clerici dicuntur orationi, & cultui divino, quibus exercitia bellica sunt valde opposita. Nihilominus, si necessitas urget, se, suosque defendendi, aut bonum commune fidei, vel patriæ in gravi periculo esset constitutum, possent, & tenerentur id facere: quia lex naturalis omni legi humanæ prævalet. Et tunc casus religiosi, & clerici bellantes, licet propria manu occiderent, nullam incurrerent irregularitatem propter eandem rationem. Nec prohibentur interesse exercitiis, & bello, ut subsidia spiritualia ministrent: quia hoc proprium sacerdotalis muneris est. Similiter possunt Episcopi, clerici, omnesque religiosi in bellis contra Mauros, hæreticos, & aliosque Christiani nominis hostes, exercitiis catholicorum præesse, ut sancte, & laudabiliter fecerunt plures Præsules ecclesiastici, & venerabiles religiosi.

231. Inq. 2. An captivis Christianis liceat bellare pro infidelibus contra alios Christianos, quando ad id metu mortis coguntur? R. neg. quia cum bellum sit injustum, intrinsece est malum cooperare ad illud: unde nequeunt propriis manibus contra eos dimicare, aut ignem tormentarium in naves Christianorum ex-

plodere. Valent tamen ex metu mortis, quicquid in oppositum dicat Concina; contra eos remigare, arma Turcis suppeditare, vel ad locum ab ipsis designatum transportare: hæc enim, eorumque motiva multum discrepant ab actionibus, & motivis famuli, de quibus loquitur p. 10. 51. dama. ab Innoc. XI. ut patet ex his, quæ promittit Bened. XIV. in *Syn. lib. 13. c. 20. n. 6.*

232. Inq. 3. Quæ peccata solent committere circa bellum Principes, Duces, & milites? R. Principes peccare 1. Si indicent bellum offensivum absque urgentissima causa, & debito examine justitiæ. 2. Si contra Catholicos vocet in auxilium hæreticos, aut infideles non subditos. 3. Si non præficiant Duces moribus, & instructione digniores. 4. Si non invigilent supra Duces, & milites, ne modum Christianæ militiæ excedant, ne divina Majestas blasphemetur, aut ne crimina, & injustitiæ militum, saltem publica, impunita maneant. 5. Si militibus stipendia subtrahant. Si bello inchoato, illud prosequantur, oblata sibi condigna satisfactione.

233. Duces peccant gravissime contra justitiam. 1. Si Principum mandata transgrediantur, aut excedant modum justum damna inferendo, quæ ad victoriam non conducunt. 2. Si militibus stipendia suo tempore non solvant. Si non impediunt pro viribus rapias, stupra, vexationes in colonos, deprædationes, & alias injustitias militum. 3. Si victualia salubria, & alia necessaria militibus non ministrent. 4. Si pecuniam accipiant ab incolis, ne in suis locis diversentur, per quod alia loca plus gravantur: quia licet pro libito possint hic, aut alibi morari, injustum est hanc libertatem facere venalem, & alios populos ex pacto injusto gravare. 5. Si cum ex justo mandato Generalis exactiones colligunt a populis, convenient pro tanta summa sibi danda cum aliquo particulari, ne ab ipso exigat portionem, quæ ei pro rata contingeret, ex quo alii necessario gravarentur. Si accipiant stipendia pro militibus jam mortuis, aut absentibus: vel alios supplantando, vel famulos pro militibus numerando. Peccant denique, si fideliter suo Regi non serviant, ita omnia

nia disponendo, ut victoria reportetur, seposita inertia, aut quocumque sine particulari.

234. Milites peccant 1. Qui parati sunt bellare sub quocumque Principe, qui majus stipendium præbeat absque respectu ad justitiam belli. 2. Qui castra, vel locum sibi designatum deserunt. 3. Qui ultra stipendium, seclusa extrema necessitate, aliquid surripiunt. 4. Qui temere periculo vitæ se exponunt. 5. Qui ultra sibi debita hospites gravant. 6. Qui debitum modum præliandi excedunt propter sævitiam, aut nimiam crudelitatem, vel rusticos vexant eorum agros, & bona depopulando. Hæc sunt peccata, quæ Duces, & milites solent frequenter in bellis committere. Aliorum testis est Deus.

235. Non licet in bello occidere directe innocentes: quia hoc jure gentium inhumanum est. Innocentes reputantur infantes, decrepiti, foeminae, advenæ, peregrini, agricolæ, rustici, mercatores non habentes domicilia, Legati, & inter Christianos monachi, & Presbyteri. Hos omnes illicitum est occidere, nisi nocentes fuisse comperiat: hoc est, nisi arma sumpserint ad præliandum. Nichilominus possunt aliquando occidi indirecte: si enim ita nocentibus admixti sint, ut sine illorum occisione, victoria consequi nequeat, licitum est illos occidere: quia quando finis licitus est, etiam media ad illum necessaria licita sunt. E contra, nocentes, & rebelles occidi possunt tam in ipso conflictu, quam post illum, si eorum mors necessaria sit ad vindicandam injuriam, vel securitatem in posterum stabilendam: quia vincens est Judex, & superior eorum, & potest in poenam delicti eos morte plectere, nisi sub promissione vitæ hostibus se se dederint. Possunt etiam victores privare libertate hostes captos, imo valent etiam innocentes in servitutem redigere, quando injuria civitatis hanc poenam meretur. Tamen ex consuetudine inter catholicos præscripta, capti ab aliis Christianis in servitutem redigi non possunt. Hoc privilegium gaudent etiam hæretici; non tamen apostatæ.

236. Inq. 4. Ad quem pertineant spolia a militibus capta in bello? R. 1. Quod

ubi adest consuetudo legitima deferendi omnia spolia mobilia ad Ducem, ut hic ea pro meritis distribuat, omnino observanda est. Inter benemeritos autem computari debent etiam illi, qui in exercitus ministerio spirituali deservunt, sunt enim pars exercitus, licet ipsi de hoc non multum curare debeant. R. 2. quod bona mobilia in bello prædata sunt primo occupantis. Ita statutum est jure Cesareo ad lites vitandas, & milites ammandos.

237. Ex his bonis excipiuntur, quæ gaudent jure postliminii, ut bobes, equi, & aliæ bestiae, naves, currus onerarii, & similia, quæ si Turca, vel alius hostis in bello capiat, per milites vero nostros recuperentur, illis, quorum antea erant, debent reddi jure postliminii. Nam postliminium est jus, quo restituitur alicui res usu capta, vel præscripta, quam amiserat propter captivitatem, vel servitutem, a qua reversus est. Bona ergo immobilia in bello capta pertinent ad Principem victorem cum conditione, quod si inter ea reperiantur aliqua ab hoste injuste possessa, restituenta sint primis dominis, si ipsi hostes non sint.

238. Inq. 5. An repræsentatæ sint licitæ? R. Quod repræsentatæ sunt quædam compensationes damnorum, quæ ab hostibus sunt illata. Vel sunt quoddam jus a Principe concessum invadendi terram, aut occupandi bona eorum, qui damnificaverunt usque ad justam damni compensationem. Sunt licitæ quinque conditionibus. 1. Ut autoritate legitimi Principis fiant. 2. Ut damna illata manifesta sint. 3. Ut qui mala intulerunt, debitam satisfactionem dare nolit. 4. Ut non amplius damni feratur, quam justa satisfactio exigit. 5. Ut non fiat contra personas ecclesiasticas, aut bona eorum sub poena excommunicationis: latæ sententia in particulares, & interdicti in communitates; nisi talem licentiam præsumptam intra mensem a die concessionis revocent. Ex cap. unico, de injuriis in 6.

239. Denique licitum est uti in bello stratagematibus, & insidis ad impugnandum inimicos, & simulationibus, quæ mendacia non sint, judicanturque necessariæ ad victoriam consequendam. Ut

Jo-

Josue cap. 8. licite fugit, ut hostes abduceret ab urbe Hai, & reliqui milites irruerent in urbem. Numquam tamen sunt licite fraudes, & insidiæ contra fidem promissam, & jura belli. Unde non licet inficere veneno puteos, aquas, nec cætera necessaria ad victum. Nec corrumpere excubias, nec violare pacta, nisi prius hostes ea violaverint. Vide D. Thom. 2. 2. q. 40. art. 3.

240. Licitum est pugnare diebus festivis data necessitate, aut opportunitate, sine quibus nullo die potest licitum esse prælium. Vix enim, aut ne vix dari queit in bello actualis aggressio absque necessitate: quia debet inchoari talibus circumstantiis, quæ anticipatæ, aut dilatae exponunt maximo periculo amittendi victoriam; quod est contra bonum commune.

PUNCTUM V.

De rixa, duello, & seditione.

241. Inq. 1. Quid sit rixa? R. est quædam contradictio in factis usque ad percussionem. Vel privatum bellum ex privata autoritate commissum, quo unus alterum ledere conatur. Oritur ex ira, & est peccatum mortale ex genere suo ex parte aggressoris, pluries tamen est veniale ex parvitate materiæ, ut in puerorum rixis; ex parte vero se defendentis cum moderamine inculpatae tutelæ nullum est peccatum, si autem cum gravi excessu læsionis se defendat, erit peccatum grave.

242. Inq. 2. Quid sit duellum? R. est pugna singularis ab utraque parte ex condictione accepta, designato loco, & tempore cum periculo occisionis, aut gravis vulneris. Dicitur pugna singularis ad distinctionem belli, quod est præcise inter plures, & aliquando numero inæquales. Additur ex condictione, quia ex communi pacto inter partes indicitur. Designato loco, & tempore, quia alias erit pugna vaga: duellum vero requirit tempus, & locum præfixum, ita ut, si alterum deficiat, non est duellum. Cum periculo occisionis, aut gravis vulneris: quia si fiat absque tali periculo, ut si duo se provocent ad rixandum se pug-

Tom. I.

nis, sine armis, aut instrumentis periculosis, non erit duellum: quapropter ad verum duellum quatuor requiruntur conditiones, 1. quod sit inter paucos. 2. quod fiat ex condictione partium. 3. designatio temporis, & loci. 4. quod fiat armis, seu instrumentis aptis ad occisionem, vel notabile vulnus. Duellum dicitur græcè *Monomachia*, idest pugna singularis.

243. Inq. 3. Quotuplex sit duellum? R. est duplex, aliud solemne, aliud particulare, seu privatum. Primum fit cathelis, designatis patris, expectatoribus, & armis. Secundum privatim inter duo, quod proprie Monomachia est, aut inter quatuor, vel sex hinc, & totidem inde.

244. Inq. 4. An aliquando sit licitum duellum? R. solum esse licitum autoritate publica ad terminandum bellum, vel ad defensionem divini honoris, aut boni communis religionis: quia in primo casu bellum supponitur licitum, ergo potiori ratione duellum, in quo pauciores periclitantur. Unde videmus admissum, aut iudicium duellum ad hunc finem a viris Sanctis, uti fecit David contra Goliath, & S. Wenceslaus contra Ladislaum. In secundo quilibet potest occidere infidelem sacra prophanantem, aut exprobrantem agmina Dei, ejusque religionem: ergo valet admittere duellum pro defensione divini honoris, aut religionis.

245. Extra hos casus illicitum est omnino duellum proprie tale: est enim peccatum gravissimum, inhumanum, & ferale prohibitum jure naturali, divino, & humano: quia tam provocans, quam acceptans absque justa causa se exponit periculo mortis, & propria autoritate alterum occidere intendit; quod est intrinsece malum, & ut tale prohibitum in quinto Decalogi præcepto. Deinde fuit reprobatum a Julio II. a Concilio Trid. sess. 25. de reform. c. 9. insuper a Pio V. a Greg. XIII. & a Clem. VIII. Exinde fuit damnatum ab Alex. VII. in propos. 2. quæ dicebat: *Vir equestris ad duellum provocatus potest illud acceptare, ne timiditatis notam apud alios incurrat.*

246. Denique Bened. XIV. sua constitutio-

Iii

tio-

tione, *Detestabilem*, circa illud proscriptis quinque propositiones sequentes.

I.

Vir militaris, qui nisi offerat, vel acceptet duellum, tamquam formidolosus, timidus, & ad officia militaria ineptus haberetur, indeque officio, quo se, suoque sustentat, privaretur, vel promotionis, alias sibi debite, ac promerite spe perpetuo carere deberet, culpa, & poena vacare, sive offerat, sive acceptet duellum.

II.

Excusari possunt, etiam honoris tendi, vel humane vilipensionis vitandae gratia, duellum acceptantes, vel ad illud provocantes, quando certo sciunt, pugnam non esse secururam, utpote ab aliis impediendam.

III.

Non incurrit ecclesiasticas poenas contra duellantes latus Dux, vel officialis militiae acceptans duellum ex gravi metu amissionis famae, & officii.

IV.

Licetum est in statu hominis naturali acceptare, & offerre duellum ad servandas cum honore fortunas, quando alio remedio earum factura propulsari nequit.

V.

Asserta licentia pro statu naturali applicari etiam potest statui civitatis male ordinatae, in qua nimirum, vel negligentia, vel malitia Magistratus justitia denegatur.

Quicumque praedictas propositiones, aut conjunctim, aut divisim docuerit, defenderit, ediderit, aut de eis, etiam disputandi gratia, publice, aut privatim tractaverit, nisi forsam impugnando, ipso facto incidat in excommunicationem, a qua non possit (praeterquam in mortis articulo) ab alio, quacumque etiam dignitate fulgente, nisi ab existente pro tempore Romano Pontifice absolvi. Hucusque Bened. XIV. dicta Bulla edita die decima Novembris anno 1752.

247. Igitur licet olim variae causae putarentur sufficientes apud aliquos ad honestandum duellum, jam omnes latebrae opinionibus justissime ab Ecclesia oclusae sunt. Unde nec ob timorem amit-

tendi famam, honorem, officia, magistratus, dignitates, bona quaecumque, aut etiam ipsam vitam, potest indicio, aut admitti duellum, etiam non animo pugnandi, nec vulnerandi, sed pretextu proprium honorem defendendi. Si autem scire cupias, quomodo notam timiditatis, aut animi dejecti evadere possit vir illustis ad duellum provocatus, respondeat: *Se ut Christianum, & Ecclesiae filium nolle acceptare duellum prohibitum omni jure divino, & humano; verumtamen esse intrepide paratum ad sui justam defensionem propria manu, & ense suscipiendam contra quemcumque injustum aggressorem.* Vel dicat: *Ubi cumque armis invasus fuero, armis me defendam; ita ut vitae meae consulam.* Nec enim verus honor situs est in vana vulgi opinione, sed in observatione legis divinae, nec valor consistit in actionibus feralibus, sed in exercitio verae virtutis. Ubique apud sapientes fortior est, qui se, quam qui fortissima vincit.

248. Si vero casu occurrat tibi inimicus, aut alius, qui ad statim pugnandum provocet, & ibi sine mora acceptes, ac pugnes, licet grave peccatum committas, non tamen est formale duellum: quia non fit ex conditio: imo si tibi ille mortem ibi minetur, nisi acceptes, & prudenter timeas illum minas executionum, licite pugnare, & te defendere potes. Et etiam, si non aliter evadere possis, nisi occidendo, potes illum occidere, quia non acceptas duellum, sed vitam tuam necessario defendis.

249. Inq. 4. Quae sint poenae impositae contra duellantes? R. Imperatores, Reges, & alii domini temporales, qui locum ad duellum inter Christianos concesserint, ipsi bellantes, patrini, spectatores, non fortuito, sed ex proposito, & alii quavis ratione ad id suadentes, incurrunt poenam excommunicationis latae sententiae reservatae summo Pontifici, necnon perpetuae infamiae, privationis dominii, & territorii respective, ac proscriptionis omnium bonorum. Morientes autem in loco duelli, vel extra illum ex vulnere in duello accepto, licet signa poenitentiae dederint, vel a peccatis, & censuris absolutionem obtinuerint, privantur sepultura ecclesiastica, ex lauda-

CAPUT IV.

De scandalo.

PUNCTUM I.

Notio, & divisio scandali.

252. Inq. 1. Quid sit scandalum? R. Scandalum, quod graece idem sonat, ac latine offensio, est dictum, vel factum minus rectum occasionem ruinae spiritualis praehens proximo. Sub nomine dicti, vel facti comprehenduntur etiam omissiones, ut in definitione peccati dictum est. Plurima scandala oriuntur ex omissionibus Principum, Magistratum, Praelatorum, Judicum, & cujuscumque omissis suo muneri satisfacere. Ponitur dictum, vel factum: quia debet esse actio externa: *Minus rectum*: quia non requiritur, ut sit vere malum, sed sufficit, quod habeat speciem mali. *Occasionem ruinae spiritualis praehens*: non causam: quia a nullo extrinseco voluntas tamquam a causa trahitur ad peccatum: & quia non requiritur lapsus, sed sufficit occasio lapsus.

253. Dividitur scandalum in activum, & passivum. Activum est, quod jam diximus. Passivum est ipsa ruina spiritualis proximi, accepta occasione ex dicto, vel facto alterius. Deinde dividitur scandalum activum in directum formalem, indirectum non formale, in indirectum, seu interpretativum, & in scandalum per accidens. Primum datur, quando inducitur proximus ad peccandum ex intentione expressa, & directa ruinae spiritualis, ut alius gratiam amittat. Hoc peccatum est Dæmoniorum. Secundum datur, quando inducitur ad peccandum non propter ruinam, sed propter cupiditatem voluptatis, lucri, aut alterius utilitatis, ut qui inducit ad furtum, vel ad adulterium. Tertium datur, quando quis non inducit ad peccandum, tamen praevidens, aut praevidere debens, alios occasionem ruinae accepturos, vel posse accipere, dicit, aut facit aliquid minus rectum, ut qui furatur, vel loquitur verba inhonesta coram aliis. Haec tria sunt scandala per se. Quartum datur, quando quis in occulto pec-